

Husvéth Lajos: *Kuntity Máté pipával*, 1930

Nylasy Sándor: *Házatérés*, 1903

Szirmai Albert: *Idős asszony portréja*, 1922

Demeter Erzsébet: *Sárga kabátos nő*, 1929

Ninkov K. Olga

A VAJDASÁGI MAGYAR KÉPTÁR (1830–1930) KIÁLLÍTÁSAI

I. A Vajdasági Magyar Képtár (1830–1930)¹

a Szabadkai Városi Múzeum regionális, állandó tárlataként nyílt meg 2014-ben, s 2017 májusától megújult válogatással várja a látogatókat.

A Képtárat először 1973-ban nyitották meg a régi városházán a Múzeum művészeti osztályának 1965-ben kezdődő tevékenysége folytatásaként és a Vajdasági Művészettörténészek Szakosztálya programjának részeként.² Az akkori tárlat kurátora Bela Duranci művészettörténész volt,³ s a Vajdaság egész területéről – sok esetben magántulajdonból – származó művekből jött létre.⁴ Duranci a vajdasági muzeológiai közlönyben ismertette a Képtárat.⁵ A katalógusban 51 alkotó 138 alkotása szerepelt, a tárlatot pedig 1973. november 27-én, a Múzeum 25 éves fennállásának ünnepén nyitották meg a szecessziós

stílusú szabadkai városházán.⁶ A kiállítást 1974. január 5-ig látogathatták, a Husvéth Lajos Ajándékgyűjtemény⁷ és Helytörténeti képzőművészeti tárlatot pedig valamivel tovább. A polgármesteri hivatalnak a régi városházára történő visszaköltözése miatt azonban 1987-től, több mint két évtizedre megszűnt a Szabadkai Városi Múzeumnak az épületben található állandó képzőművészeti tárlata. A további kutatásoknak, a tematikus tárlatoknak és gyűjteménygyarapításnak ez természetesen nem szabott határt. Így például az alábbi művészek monografikus jellegű vagy részleges életművet bemutató tárlatai kerültek megrendezésre: Balázs G. Árpád (1982-ben, 1987-ben), Husvéth Lajos (1981-ben, 1994-ben), Juhász Árpád (1989-ben), Oláh Sándor (1986-ban), Telcs Ede (1997-ben), Pechán József és

1 A *Vajdasági Magyar Képtár (1830–1930)* mindazoknak a magyar művészeknek, illetve a magyar művészettörténethez hozzájáruló művészeknek az alkotásait dolgozza fel és mutatja be, akik 1830 és 1930 között a mai Vajdaság területén születtek, alkottak, kiállítottak, vagy ebben a korszakban keletkezett alkotásuk más úton került a vajdasági gyűjteményekbe.

2 A Vajdasági Magyar Képtár kialakulása egyik előzményének számít az 1952-es palicsei Magyar Ünnepi Játékok képzőművészeti seregszemléje, majd 1962-ben a Szerbiai Muzeológusok és Konzervátorok Egyesülete keretén belül a Vajdasági Művészettörténészek Szakosztályának megalakulása. Ez utóbbinak, 1963-tól, első vállalkozása a közgyűjtemények összeírása volt. Az eredmények publikálásából kiderült, hogy egyes múzeumokban nagyobb számú magyar alkotó műve található, s a szakosztály egy képtár alapításának szükségességét vetette fel. Elhelyezésére Szabadkát látták jónak, hiszen nem csak a magyar festészet, hanem a magyar építőművészet reprezentáns alkotásai is – így például a magyar szecessziós építészet több kiemelkedő példája – megtalálhatóak a városban. Jelentős előrelépések történtek a témához kapcsolódó kutatások és tárlatok rendezésében is. Így például a Magyar Nemzeti Galéria felkérésére, Bela Duranci 1966-ban megrendezte a *Nagy István Vajdaságban* című tárlatot a Szabadkai Városi Múzeumban és Baján, majd 1969-ben a Szabadkai Városi Múzeumban megnyitották a Művészház egyik alapítójának, a verbászi Pechán Józsefnek (Dunacséb, 1875 – Verbász, 1922), és a szabadkai származású Gyelmis Lukácsnak (Szabadka, 1899 – Budapest, 1979) tárlatát.

3 Bela Duranci (Bács, 1931) a belgrádi Bölcsészettudományi Egyetem művészettörténeti szakán *A román stílus a magyar építészetben és szobrászatban* témával 1963-ban diplomázott. Budapesten ismeretséget kötött Kondor Bélával (Pestszentlőrinc, 1931 – Budapest, 1972), akinek rézkarcából 1964-ben rendezett kiállítást a Szabadkai Városi Múzeumban. A magyar grafikát és plakátművészetet bemutató kiállítás 1965-ben vendégzerepelt a Szabadkai Városi Múzeumban.

4 Duranci, Bela: *Likovno stvaralaštvo Mađara u Vojvodini 1830–1930 / Magyar képzőművészek alkotásai a Vajdaságban*. Gradski muzej Subotica – Városi Múzeum, Szabadka, 1973.

5 Duranci, Bela: *Galerija likovnog stvaralaštva Mađara u Vojvodini*. Spona, Újvidék, 12, 26–29. oldal, 1974.

6 A Komor Marcell és Jakab Dezső tervei alapján 1908 és 1912 között épült szecessziós épület 1967-től védett műemlék.

7 A Husvéth Lajos Ajándékgyűjtemény a Múzeum első nagyobb hagyatéki gyűjteményét képezi. Husvéth Lajos (Zombor, 1894 – Zombor, 1956) festő és szobrász hagyatékának egy része 1970-ben került a Szabadkai Városi Múzeumba, ahol a művész már előtte is képviselve volt alkotásaival. A múzeum először 1971-ben mutatta be a szerzeményt, amely kisebb átalakításokkal, 1987-ig volt a szabadkai Városi Múzeum állandó tárlatának része.

Nagyapáti Kukac Péter: *Falusi család*, 1930

Balázs G. Árpád: *A halál lovai*, 1926

Farkas Béla: *Rőzsehordó*, 1930

Streitmann Antal: *Felsőbányai utca*, 1904

Pechán József: *Az úr mulat - Zobnatica*, 1912

Kernstok Károly: Szőlőkapálás, 1906

Béla (2002-ben), Baranyi Károly és Farkas Béla (2004-ben), Bicskei Péter (2005-ben), Eisenhut Ferenc (2007-ben), Nagypáti Kukac Péter (2008-ban).⁸

Miután a Szabadkai Városi Múzeumot az alapító 2008-ban teljes egészében kiköltöztette a régi városházáról a jelenlegi helyére – a Minerva nyomda, illetve az 1906-ban épült Dömötör Miksa-féle szecessziós bérpalota épületébe⁹ – lehetőség nyílt a képzőművészeti gyűjtemény hosszabb távú kiállítására is.¹⁰ A Képtár 2014. március 28-án, több mint negyven év után nyílt meg újra. A tárlat kurátora a vajdasági közgyűjteményekre összpontosította

a figyelmet, és az újabb katalógusban¹¹ az egykori 51 alkotó 138 alkotása helyett 111 alkotó 396 munkája szerepel: – a katalógusban közreadott alkotások számát zárójelben tüntetjük fel, csillaggal pedig azokat az alkotókat jelöltük meg, akiknek műveit 2014 és 2016 között állítottuk ki: Abrányi Lajos (2), Ács Ágoston (3), Aczél Henrik* (9), Bácskay Imre (2), Baky Albert (1), Balázs G. Árpád* (34), ismeretlen művész Barabás jelzéssel (1), Baranyi Károly* (1), Belányi Viktor (1), Bencze Ferenc (4), Berkes Antal (1), Bicskei Péter* (1), Biczó András (1), Bottlik Tibor (1), Böhm János* (1), Bruck Miksa* (1), Budai

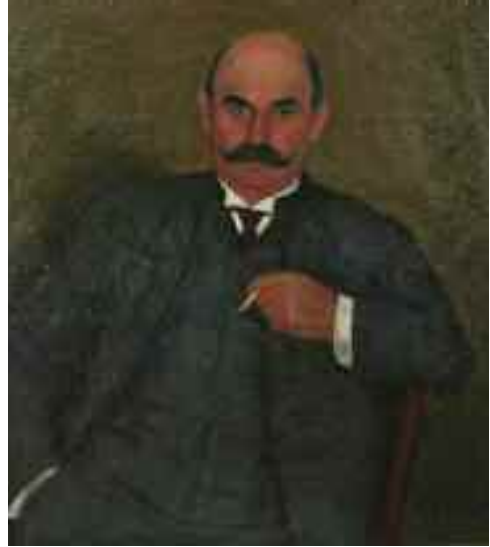
8 Jelentős vállalkozásnak tekinthető még a nagybecskereki Népmúzeumban a Vukica Popović művészettörténész által 1979-ben rendezett, a *Magyar festőművészek Bánátban – Fél évszázados kiállítói tevékenység Zrenjaninban 1890–1940-ig* című tárlat, majd Jelena Knežević rendezésében *Streitmann Antal – Várkonyi József – Wälder Jenő – Zsénár Emil* tárlata 1989-ben, és 1991-ben az újvidéki Kortárs Művészeti Múzeum 1900–1944 közötti vajdasági festészetet bemutató tárlata, amelynek katalógusában a vajdasági múzeumok szakemberei vettek részt tanulmányaikkal.

9 Az épületet Vágó József és Vágó László tervezte.

10 A *Vajdasági Magyar Képtár (1830–1930)* újrainyitása a Magyar Nemzeti Tanács 2012–2018 közötti időszakra vonatkozó kulturális stratégiájának része volt, kivitelezését pedig Magyarország Kormánya, illetve a Bethlen Gábor Alap anyagi támogatása segítette.

11 Ninkov K. Olga: *Vajdasági Magyar Képtár (1830–1930)*. Szabadkai Városi Múzeum, 2014.

Czigány Dezső:
Cigarettaférfi, 1907

Sándor* (2), Burchardt Bélavári István (1), Csáth Géza / ifj. Brenner József (9), Csávosi Sándor* (7), Csincsák Elemér* (9), Csók István (1), Czigány Dezső* (3), Damkó József (1), Demeter Erzsébet* (1), Demjén László* (1), Dudits Andor (1), Edvi Illés Aladár (2), Eisenhut Ferenc* (19), Faragó Márton (1), Farkas Béla* (11), Ferenczy József (3), Ferentzy Márta (1), Feszty Árpád (1), Forgó Miksa* (1), Geréb Klára (7), Glatz Oszkár (1), Gyelmis Lukács (3), Gyurkovits Károly* (3), Harsány Lajos (1), Herman Lipót* (5), Hódi Géza* (6), Horváth Károly (1), Husvéth Lajos* (13), Iktics Sándor (3), Iványi Grünwald Béla* (1), Jakobey Károly* (6), Jantyk Mátyás* (1), Juhász Árpád* (13), Juszkó Béla (2), Kálmán Péter* (6), Kara Mihály* (10), Kardos Gyula (1), Károly Ernő (1), Keller Albert* (1), Kern Hermann Ármin (2), Kernstok Károly (3), Kézdi Kovács László (1), Kimnach László (1), Kovács Kovásznai István (5), László Fülöp* (1), Lenkei Jenő* (3), Liuba Kornél* (2), Löschinger Béla (1), Mály József* (1), Márk Lajos (2), Markó Lajos (1), Mednyánszky László (1), Medgyessy Ferenc (2), Molnár Z. János (2), Nagy Ernő (1), Nagy István* (7), Nagypáti Kukac Péter* (3), Neogrády Antal* (3), Neogrády László* (1), Nyilasy Sándor* (2), Oláh Sándor* (20), Pataky László* (2), Pechán József* (33), Perjéssy Lajos (2), Persian Antal (1), Peske Géza* (2), Pécsi-Pilch Dezső* (1), Rudnay Gyula* (1), Sárosi Ödön (3), Sassy Attila (1), Schmidt József* (2), Schmitt József* (9), Solymos Bea (2), Solymosy Lajos* (1), Streitmann Antal* (3), Szabados Gábor (2), Szamosy Elek (1), Szász István (1), Szirmai Antal* (4), Szőnyi István (1), Szüle Péter (1), Szűcs J. (1), Telcs Ede* (11), Than Mór* (4), Tornyai János* (1), Török Olga (2), Vadász I. (1), Vágó Pál (4), Várkonyi József (4), id. Vastagh György* (1), Virág Béla (1), Vörös István (1), Wälder Jenő (1), Zablóczy Z.* (2), Zádor István* (2).

A katalógusban felsorolt művek legnagyobb része a Szabadkai Városi Múzeum képzőművészeti gyűjteményéből származik, azonban a korpuszt jelentősen gazdagítják a nagybecskereki Népmúzeum, az óbecsei Városi Múzeum, a Szabadkai Városi Könyvtár,

a Vajdasági Múzeum, az Újvidék Város Múzeuma, az Újvidéken levő Szerb Matica Képtára, a Verbászi Múzeumi Gyűjtemény, a Verseci Városi Múzeum, a Zentai Városi Múzeum és a Zombori Városi Múzeum gyűjteményeiből származó alkotások. A művek a felsorolt intézmények gyűjteményének szerves részét képezik, sok esetben helytörténeti jelentőségűek, s így nem csak a Vajdasági Magyar Képtár tárgykörébe tartoznak. A katalógus második felében az alkotók rövid életrajzi adatai következnek. Az ismert, nagy életművekkel rendelkező művészek mellett sok olyan alkotóval találkozunk itt, akikről hiányosak az ismereteink, azonban egy-egy felmutatott alkotás és újabb adat segítheti a további kutatást. Az alkotók és művek száma nem végleges, egyrészt, mert ez alkalommal nem a teljes életművek bemutatása volt a cél, másrészt, mert a további kutatásoktól, publikációktól, kiállításoktól és gyűjteménygyarapodásoktól, illetve a magántulajdonban és más közgyűjteményekben levő alkotások bemutatásától függően további eredmények várhatók. Az időszakok szerinti, stílustörténeti kontextus is egy további kiadvány tárgyköre. A tárlaton, elsősorban helyszűke miatt, a fentebb idézett adatoknál jóval kisebb számban kerültek bemutatásra alkotók és alkotások, azonban időszakonként más-más összetételű válogatások kerülnek bemutatásra.

Oláh Sándor: Őnarckép, 1911

Tornyai János: Boglya, 1909

II. A népművészet és Tornyai – Oláh, Juhász

A Vajdasági Magyar Képtár új kiállítása 2017. május 20-ától, a Múzeumok Éjszakájától látható. A Képtár új válogatása több különálló, tematikus, településekhez és alkotókhöz kötődő egységekben mutatja be a gyűjtemény számos alkotását és művészt: *Művésztelepek vonzaskörében – Szolnok, Nagybánya, Kecskemét; 160 éve született Eisenhut Ferenc; Az első világháború és a művészek; Telcs Ede éremművésze*; végül egy arcképcsarnok zárja a kiállítást.

A legszembevetőbb változás az *iparművészet* megjelenése a festészet, a rajz, a grafika és a szobrászat mellett. A kutatásban és a tárlatokon kevésbé szereplő képzőművészeti ágat, most Oláh Sándor (Magyarcséke, 1886 – Szabadka, 1966) két szőnyegterve, Geréb Klára (Szabadka, 1897 – Auschwitz, 1944) kanapéja – amelyet Jakab Dezső (Biharrév, 1864 – Budapest, 1932) építész tervezett –, és a művész nő saját tervezésű sarokszekrénye,¹² valamint a körmöcbányai Zsolnay és Fischer Ignác műhelyének kerámia termékei képviselik.¹³ Tornyai János

(Hódmezővásárhely, 1869 – Budapest, 1936) *Boglya* című festményére,¹⁴ Juhász Árpád (Zombor, 1863 – Budapest, 1914) *Tájkép*,¹⁵ Edvi Illés Aladár (Pest, 1870 – Budapest, 1958) *Erdélyi népeletkép*¹⁶ című ceruzarajzára és Oláh szőnyegterveire alapozva a tematikus összeállítások közül a festmények és rajzok között is szerepel egy iparművészethez is kötődő összeállítás *A népművészet és Tornyai – Oláh, Juhász* címen. A tárlatot kísérő bővebb szöveges magyarázat kitér Tornyai János Szabadkán, 1912. február 16-án a Nemzeti Kaszinó dísztermében megtartott kiállítására. Tornyait ekkor „Az Alföld Petőfijének” nevezi a Bácskai Napló cikkírója, aki hírt ad egy érdekességről is: a festő kiállította Mari nevű szolgájának néhány megkapóan naiv művét is. Ugyanazon év novemberében és decemberében szerveződött meg az Alföldi Képzőművészek Egyesülete, melynek vezetésében helyet kap Tornyai és Oláh Sándor szabadkai festőművész. A két festő között szoros barátság szövődik. A következő év márciusában megnyílik a Szabadka Vidéki Takarékpénztár Kossuth utcai új

12 Szabadka első alkalmazott grafikusművésznőjéről az Art Limes 2014/3. számában írtunk. A kanapé adatai és reprodukciója 2013-ban jelent meg Ninkov K. Olga – Vuković Dulić, Ljubica: *Szeccesszió a szabadkai közgyűjteményekben* című kiadványban, a Szabadkai Városi Múzeum gondozásában.

13 A tárgyak adatai és reprodukciói megjelentek Ninkov K. Olga – Vuković Dulić, Ljubica, 2013.

14 Tornyai János: *Boglya*, 1907 körül, olaj, farostlemez, 40,5 x 40,5 cm, jelzet jobbra lent: Tornyai János, Szabadkai Városi Múzeum, leltári szám: U-997. Reprodukálva: Ninkov K. O, 2014, 82.

15 Juhász Árpád: *Tájkép*, 1908 körül, ceruza, papír, 25 x 46 cm, jelzet jobbra lent: JUHÁSZ ÁRPÁD, Szabadkai Városi Múzeum, leltári szám: U-1372. Reprodukálva: Ninkov K. O, 2014, 41.

16 Edvi Illés Aladár: *Erdélyi népeletkép*, ceruza, papír, 16 x 47 cm, jelzet jobbra lent: E. ILLÉS A, Szabadkai Városi Múzeum, leltári szám: U-1301. Reprodukálva: Ninkov K. O, 2014, 22.

Juhász Árpád: *Tájkép*, 1907

palotájában a hódmezővásárhelyi művészek kerámia- és majolikabemutatója, illetve eladással egybekötött kiállítása. A tárlaton a hódmezővásárhelyi széprajzi múzeum művésztelepének tagjai szerepelnek: Kallós Ede és Pásztor János szobrászművészek, Tornyai János és mások. Ezt a tárlatot tekinthetjük Szabadka első iparművészeti, illetve agyag-iparművészeti kiállításának. Tornyainak a zombori születésű Juhász Árpáddal is kapcsolata volt. A gödöllői művésztelep tagja egy körútja során látogatott el Hódmezővásárhelyre, hogy Malonyai Dezső újabb kötetéhez etnográfiai anyagot gyűjtsön. Juhász a polgármestertől kérvényezte az alig pár éve alakult,

akkor még csak részben nyilvános néprajzi múzeum tanulmányozásának lehetőségét. Tornyai, akinek tulajdonából került ki a múzeum anyagának nagy része, kalauzolta művésztársát a gyűjteményben. Ezt követően sem szűnt meg kapcsolatuk, és 1909 decemberében a szegedi Paletta képzőművészeti egyesület Kárász utcai helyiségében közös kiállítással jelentkeztek. A kiállítást követő napokban Tornyai naplószerű „mindeneskönyvébe” Don Quijotét és Sancho Panzát ábrázoló vázlatot rajzolt. Mellé az „én és Juhász Árpád” megjegyzést írta, amivel a népművészet értékeinek megmentése érdekében végzett közös szelmalomharcukra utalt.¹⁷

17 Reprodukálva: Őriné Nagy Cecília, Juhász Árpád, Forum Könyvkiadó, Újvidék 2015., 32.